ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ

Η Δρ ΧΡΥΣΗ (ΣΙΣΣΥ) ΧΑΤΖΗΧΡΗΣΤΟΥ είναι Καθηγήτρια Σχολικής Ψυχολογίας στο Τμήμα Ψυχολογίας, Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών, Διευθύντρια του Μεταπτυχιακού Προγράμματος Σχολικής Ψυχολογίας και Διευθύντρια του Εργαστηρίου Σχολικής Ψυχολογίας. Έκανε τις μεταπτυχιακές σπουδές της στις ΗΠΑ, στο Πανεπιστήμιο Harvard, όπου πήρε το Master και το Δίπλωμα Ανωτάτων Σπουδών στην Εξελικτική Ψυχολογία, και στη συνέχεια στο Πανεπιστήμιο California, Μπέρκλεϊ, από το οποίο πήρε το διδακτορικό δίπλωμα στη Σχολική Ψυχολογία και εργάστηκε ως επιστημονική συνεργάτιδα. Έχει διατελέσει Postdoctoral Research Fellow και επιστημονική συνεργάτιδα στο Max-Planck Institute for Human Development and Education του Βερολίνου. Έχει εργαστεί σε κέντρα ψυχικής υγείας και σχολεία στις ΗΠΑ και στην Ελλάδα.

Η Δρ Χατζηχρήστου είναι Past President of the International School Psychology Association και μέλος του Committee for Global Psychology, American Psychological Association. Έχει διατελέσει μέλος του Executive Board of Trainers of School Psychologists, USA, για δύο θητείες, του Futures Conference Steering Committee of the Futures of School Psychology Conference, USA και του Graduate Education Committee of the National Association of School Psychologists, USA. Έλαβε επίσης τα βραβεία ISPA Outstanding International Scholar Award (2010) και το International School Psychology Distinguished Service Award, ISPA (2019), το οποίο επιβραβεύει επιστήμονες που διακρίθηκαν στη διεθνή επιστημονική κοινότητα για το ερευνητικό, συγγραφικό και εφαρμοσμένο έργο τους στη Σχολική Ψυχολογία σε εθνικό και διεθνές επίπεδο, καθώς και τα ISPA Presidential Citation Awards (2016, 2017 και 2025). Στο παρελθόν έχει διατελέσει εκλεγμένο μέλος και συν-πρόεδρος του Committee of International Relations in Psychology of the American Psychological Association (APA), γραμματέας του Executive Committee of the International School Psychology Association, πρόεδρος του Globalization Working Group of School Psychology Division of APA και μέλος του Crossing Cultures and Continents Task Force, National Association of School Psycholo-

gists, USA. Ήταν πρόεδρος της οργανωτικής επιτροπής του 28th International School Psychology Conference (2005, Αθήνα) το οποίο διοργανώθηκε από τον Τομέα Ψυχολογίας, Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών, σε συνεργασία με το International School Psychology Association.

Διετέλεσε μέλος του Διοικητικού Συμβουλίου της Ελληνικής Ψυχολογικής Εταιρείας και συν-συντονίστρια του κλάδου Σχολικής Ψυχολογίας της Ελληνικής Ψυχολογικής Εταιρείας. Ήταν Πρόεδρος του 1ου Πανελλήνιου Συνεδρίου Σχολικής Ψυχολογίας (2015, Αθήνα) το οποίο διοργανώθηκε από το Τμήμα Ψυχολογίας, Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών, και του 1ου και 2ου Σχολείου Σχολικής Ψυχολογίας (2010, Σπέτσες· 2014, Αθήνα). Είναι επίσης Πρόεδρος του 4ου Πανελλήνιου Συνεδρίου Σχολικής Ψυχολογίας (2026, Αθήνα) το οποίο διοργανώνεται από το Τμήμα Ψυχολογίας και το Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα «Σχολική Ψυχολογία», Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών.

Το ερευνητικό και συγγραφικό της έργο συμβάλλει στην οριοθέτηση του κλάδου της Σχολικής Ψυχολογίας στην Ελλάδα, καθώς και στον σχεδιασμό, στην εφαρμογή και την αξιολόγηση προγραμμάτων πρόληψης και παρέμβασης στη σχολική κοινότητα και στη διασύνδεση του πανεπιστημίου με τα σχολεία και τη διεθνή επιστημονική κοινότητα. Το έργο της αναφέρεται σε θέματα Σχολικής Ψυχολογίας, προσαρμογής και στήριξης των παιδιών και των εφήβων στην οικογένεια και στο σχολείο, ιδιαίτερα των ευάλωτων ομάδων μαθητών και μαθητριών, προαγωγής της ψυχικής υγείας και της ψυχικής ανθεκτικότητας στο σχολικό περιβάλλον, καθώς και σε θέματα συμβουλευτικής εκπαιδευτικών και γονέων, διαλεκτικής ψυχολογικής συμβουλευτικής, και συμβουλευτικής για τη διαχείριση κρίσεων στη σχολική κοινότητα.

Έχει επίσης ασχοληθεί με την ανάπτυξη μοντέλων διασύνδεσης και συνδιαμόρφωσης παροχής σχολικών ψυχολογικών υπηρεσιών, με τον σχεδιασμό και την εφαρμογή προγραμμάτων κοινωνικής και συναισθηματικής αγωγής και προαγωγής της ψυχικής υγείας σε επίπεδο συστήματος, σε σχολεία και δομές φιλοξενίας στην Ελλάδα και την Κύπρο, καθώς και προγραμμάτων ψυχοκοινωνικής υποστήριξης και ενίσχυσης της ψυχικής ανθεκτικότητας στη σχολική κοινότητα ιδιαίτερα σε περιόδους κρίσης και δύσκολες καταστάσεις. Ασχολείται επίσης με πολυπολιτισμικά θέματα εκπαίδευσης και κατάρτισης στη Σχολική Ψυχολογία, καθώς και με την ανάπτυξη δικτύων συνεργασίας σε διεθνές επίπεδο.

Πολλές μελέτες της έχουν δημοσιευθεί σε έγκυρα ελληνικά και διεθνή επιστημονικά περιοδικά και βιβλία. Στα έργα της περιλαμβάνονται τα ακόλουθα βιβλία: Χατζηχρήστου, Χ. (2023). *Σχολική Ψυχολογία.* Gutenberg· Χατζηχρήστου, Χ. (2015). *Πρόληψη και προαγωγή της ψυχικής υγείας στο σχο-*

λείο και στην οικογένεια. Gutenberg· Χατζηχρήστου, Χ. (2015). *Ο χωρισμός των γονέων, το διαζύγιο και τα παιδιά. Η προσαρμογή των παιδιών στη διπυρηνική οικογένεια και το σχολείο.* Πεδίο· Χατζηχρήστου, Χ. (2014). *Συμβουλευτική στη σχολική κοινότητα*. Τυπωθήτω· Χατζηχρήστου, Χ. (Επιμ.) (2011α, β, γ). *Κοινωνική και συναισθηματική αγωγή στο σχολείο: Πρόγραμμα για την προαγωγή της ψυχικής υγείας και της μάθησης στη σχολική κοινότητα*. Τυπωθήτω· Χατζηχρήστου Χ. (Επιμ.) (2012). *Διαχείριση Κρίσεων στη Σχολική Κοινότητα*. Gutenberg.

΄Εχει επίσης συμμετάσχει σε πολυάριθμα διεθνή ερευνητικά προγράμματα των οποίων τα αποτελέσματα έχουν παρουσιαστεί σε συνέδρια και έχουν δημοσιευθεί σε επιστημονικά περιοδικά σε συνεργασία με συναδέλφους από διάφορες χώρες. ΄Εχει διατελέσει συν-επιμελήτρια σε ειδικά τεύχη περιοδικών αναφορικά με διεθνείς προσεγγίσεις στην εκπαίδευση και πρακτική στη Σχολική Ψυχολογία: ειδικό τεύχος *Academic and Professional Preparation of School and Educational Psychologists: International Perspectives* (2014) με τον καθηγητή Tom Oakland και ειδικό τεύχος *Social-Emotional Learning (SEL) Training, Intervention and Research Worldwide* (2016) με τον καθηγητή Maurice Elias και συν-επιμελήτρια του *International Handbook of Consultation in Educational Settings* με την καθηγήτρια Sylvia Rosenfield (2017, Taylor & Francis) και του *Handbook of School Psychology in the Global Context. Transnational Approaches to Support Children, Families and School Communities* με την καθηγήτρια Bonnie Nastasi και τον καθηγητή Shane Jimerson (2024, Springer).

ΠΡΟΛΟΓΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ

ΚΑΡΔΙΑ ΚΑΙ ΜΥΑΛΟ
Άραγε ποιο απ' τα δυο
είν' ασφαλιστική δικλείδα του άλλου;
Κώστας Μόντης, *Άπαντα* Συμπλήρωμα Β΄, 1991

Πολλές φορές θεωρείται ότι η επιστημονική έρευνα και παρέμβαση αφορούν μόνο στο δεύτερο στοιχείο του στίχου του ποιητή, δηλαδή στο μυαλό. Στην πραγματικότητα, πολλές φορές, η επιστημονική προσπάθεια εντείνεται και ενισχύεται όταν για κάποιους λόγους κυρίαρχο ρόλο σε αυτή την προσπάθεια παίζει η «ψυχή» ή η καρδιά. Οι λόγοι για τους οποίους συμβαίνει αυτό είναι πολλοί: η μακρόχρονη σχέση συνεργασίας και δημιουργικής προσπάθειας με τους/τις συναδέλφους από τα διάφορα εκπαιδευτικά πλαίσια στην Ελλάδα και διεθνώς· το μοίρασμα γνώσεων και εμπειριών με τους/τις εκπαιδευτικούς, με τους/τις οποίους/ες μας ενώνει η κοινή αγωνία και προσπάθεια για ουσιαστική επικοινωνία με τους/τις μαθητές/ήτριες· η επιθυμία και θέληση των συναδέλφων να συνεχίσουν να μαθαίνουν όχι μόνο εμπλουτίζοντας τις γνώσεις τους, αλλά και αξιοποιώντας την εμπειρία και τα συναισθήματά τους· η συστηματική και μακρόχρονη προσπάθεια των συναδέλφων για την τόσο αποτελεσματική εφαρμογή του προγράμματος στις τάξεις τους· η ενεργός, ενθουσιώδης συμμετοχή των παιδιών, όπως φαίνεται από τα σχόλια που έχουν κατά καιρούς μοιραστεί μαζί μας για όσα ωφελήθηκαν από το πρόγραμμα και όσα τους δίδαξαν οι δάσκαλοί τους, μέσα από την ποιοτική επικοινωνία, την έκφραση, τον προβληματισμό, το μοίρασμα σκέψεων, ιδεών και συναισθημάτων· η συνέχιση της έντονης προσπάθειας, του προβληματισμού και του αμείωτου ενθουσιασμού των μελών της δικής μας ομάδας του Εργαστηρίου Σχολικής Ψυχολογίας στο Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών για την ανάπτυξη και εφαρμογή προγραμμάτων πρόληψης και παρέμβασης, ώστε να μπορέσουν να ωφεληθούν περισσότερα παιδιά και έφηβοι· και, τέλος, η δικαίωση μιας πολύχρονης, δύσκολης ατομικής επαγγελματικής πορείας στον ελλαδικό χώρο για τη σπουδαιότητα της εφαρμογής προγραμμάτων πρόληψης και

παρέμβασης στο σχολικό περιβάλλον και τη συμβολή τους στην προαγωγή της ψυχικής υγείας όλων των παιδιών και εφήβων. Βασικό χαρακτηριστικό των προγραμμάτων που έχουν αναπτυχθεί και εφαρμοστεί διαχρονικά από το Εργαστήριο Σχολικής Ψυχολογίας σε διάφορα εκπαιδευτικά και πολιτισμικά πλαίσια είναι η σταθερή προσπάθεια να ανταποκριθούμε στις αναδυόμενες ανάγκες των σχολικών κοινοτήτων στο πλαίσιο μεταβατικών περιόδων και δύσκολων καταστάσεων και κρίσεων σε τοπικό, εθνικό και διεθνές επίπεδο. Η πολυετής αυτή προσπάθεια αφορά σε έναν μεγάλο αριθμό εκπαιδευτικών, στελεχών εκπαίδευσης, μαθητών/τριών και σχολείων πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης της Ελλάδας, της Κύπρου και άλλων χωρών.

Η προαγωγή της ψυχικής υγείας και ανθεκτικότητας σε επίπεδο ατόμου και συστήματος με έμφαση όχι μόνο στην αντιμετώπιση των δυσκολιών αλλά και στην ενίσχυση των δυνατοτήτων αναδεικνύεται όλο και περισσότερο ως αναγκαιότητα για τις σχολικές κοινότητες, ιδιαίτερα σε δύσκολες περιόδους. Τα προγράμματα πρόληψης συμβάλλουν στην ενίσχυση των θετικών και προκοινωνικών συμπεριφορών των μαθητών/τριών, διευκολύνουν τη μάθηση και την προσαρμογή, και ενισχύουν την ψυχική υγεία των μαθητών/τριών. Ειδικότερα, η εφαρμογή προγραμμάτων κοινωνικής και συναισθηματικής αγωγής στο σχολείο με συγκεκριμένη δομή, εννοιολογικούς τομείς, περιεχόμενο, μεθοδολογία και στόχους αποτελεί μία από τις πιο διαδεδομένες προσεγγίσεις που έχουν υιοθετηθεί διεθνώς για την προαγωγή της ψυχοκοινωνικής επάρκειας, την πρόληψη των δυσκολιών των παιδιών και των εφήβων και τη διευκόλυνση της προσαρμογής των μαθητών/τριών σε ποικίλα εκπαιδευτικά συστήματα. Επιστημονικά δεδομένα πολλών ερευνών σε διεθνές επίπεδο τεκμηριώνουν την αποτελεσματικότητα των παρεμβατικών προγραμμάτων, αποδεικνύοντας ότι ενισχύουν την κοινωνική και συναισθηματική ανάπτυξη των παιδιών, βελτιώνουν τις αντίστοιχες δεξιότητές τους και διευκολύνουν τη μάθηση και την προσαρμογή τους.

Το «Κοινωνική και συναισθηματική αγωγή στο σχολείο: Πρόγραμμα για την ενίσχυση κοινωνικών και συναισθηματικών δεξιοτήτων» που περιγράφεται στην παρούσα έκδοση είναι ένα πρόγραμμα πρωτογενούς πρόληψης/καθολικής παρέμβασης, το οποίο απευθύνεται σε όλους τους μαθητές και τις μαθήτριες της τάξης. Ο σκοπός του προγράμματος είναι πολυεπίπεδος και αφορά στους μαθητές και στις μαθήτριες, στους/στις εκπαιδευτικούς αλλά και στο ευρύτερο σύστημα της σχολικής κοινότητας. Το πρόγραμμα αποσκοπεί στη διαμόρφωση ενός θετικού κλίματος, μιας ατμόσφαιρας αμοιβαίου σεβασμού και στην προαγωγή της ψυχικής υγείας στο πλαίσιο του σχολικού περιβάλλοντος. Παράλληλα αποσκοπεί στη διευκόλυνση της μαθησιακής διαδικασίας, της συνεργασίας μέσα στην τάξη και της γενικότερης προσαρμογής των μαθητών/τριών στη σχολική ζωή, αλλά και στο ευρύτερο κοινωνικό πλαίσιο, καθώς και στην

ενδυνάμωση της συμβουλευτικής διάστασης του ρόλου των εκπαιδευτικών. Ο σχεδιασμός του προγράμματος βασίζεται σε σύγχρονες θεωρητικές προσεγγίσεις και εμπειρικά δεδομένα, ενώ έχει αποτελέσει τη βάση για την ανάπτυξη και εφαρμογή πιο εστιασμένων και εξειδικευμένων προγραμμάτων παρέμβασης για τη στήριξη των μαθητών/τριών και όλων των μελών των σχολικών κοινοτήτων ύστερα από δύσκολες περιόδους και κρίσεις.

Για την αξιολόγηση των προγραμμάτων παρέμβασης που σχεδιάζονται και εφαρμόζονται από το Εργαστήριο Σχολικής Ψυχολογίας ακολουθείται ένα σύνθετο μοντέλο αξιολόγησης των διαφόρων διαστάσεων της αποτελεσματικότητάς τους, με βάση τις αντιλήψεις των μαθητών/τριών και των εκπαιδευτικών πριν, κατά τη διάρκεια και μετά την εφαρμογή τους. Όσον αφορά στο συγκεκριμένο πρόγραμμα, τα βασικά αποτελέσματα της αξιολόγησης είναι ιδιαίτερα θετικά όσον αφορά στην επίτευξη των στόχων του, την ενίσχυση της ψυχοκοινωνικής προσαρμογής των μαθητών/τριών και των θετικών σχέσεων στην τάξη.

Για την πρακτική εφαρμογή του προγράμματος στην τάξη δημιουργήθηκε από την επιστημονική ομάδα του Εργαστηρίου Σχολικής Ψυχολογίας το συγκεκριμένο εκπαιδευτικό υλικό, προσαρμοσμένο στις ανάγκες και στα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του εκπαιδευτικού μας συστήματος. Η αναθεωρημένη έκδοση του υλικού περιλαμβάνει δύο εκδόσεις για τις διαφορετικές ηλικιακές βαθμίδες (προσχολική/σχολική ηλικία και εφηβική ηλικία). Η παρούσα έκδοση απευθύνεται σε μαθητές/ήτριες και εκπαιδευτικούς δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης (γυμνάσιο - λύκειο) και περιλαμβάνει τρία μέρη: το εννοιολογικό πλαίσιο του προγράμματος, τις θεματικές ενότητες και τις δραστηριότητες για εφαρμογή στην τάξη.

Το πρώτο μέρος αποτελείται από τρία κεφάλαια. Το πρώτο κεφάλαιο περιλαμβάνει το εννοιολογικό πλαίσιο του προγράμματος, όπου περιγράφονται οι σύγχρονες θεωρητικές προσεγγίσεις που αποτελούν τη βάση για την ανάπτυξη του προγράμματος, ενώ το δεύτερο κεφάλαιο αναφέρεται σε θέματα κοινωνικής και συναισθηματικής ανάπτυξης στις διαφορετικές ηλικίες με έμφαση στην εφηβική ηλικία. Στο τρίτο κεφάλαιο περιγράφονται οι έννοιες της συναισθηματικής και κοινωνικής νοημοσύνης, οι διαφορετικοί τύποι γονικότητας και η σχέση τους με τη συναισθηματική και κοινωνική ανάπτυξη των παιδιών και των εφήβων. Επίσης, αναλύεται η προσέγγιση της κοινωνικής και συναισθηματικής αγωγής στο σχολείο και περιγράφεται το πρόγραμμα «Κοινωνική και συναισθηματική αγωγή στο σχολείο: Πρόγραμμα για την ενίσχυση κοινωνικών και συναισθηματικών δεξιοτήτων» (σκοπός, ιδιαίτερα χαρακτηριστικά, θεματικές ενότητες και οδηγίες για την εφαρμογή). Ιδιαίτερη έμφαση σε αυτό το αναθεωρημένο κεφάλαιο δίνεται στη σημασία των αξιών και των στόχων σε επίπεδο ατόμου και ομάδας. Ειδικότερα, ο εντοπισμός και η

ανάδειξη των αξιών της ομάδας και ο καθορισμός στόχων συμβάλλουν στη δημιουργία μιας τάξης που μπορεί τα μέλη της να δείχνουν αλληλεγγύη, να θέτουν στόχους, να αναλαμβάνουν δράση και να εξελίσσονται, το οποίο συνιστά σημαντικό προστατευτικό παράγοντα –ιδιαίτερα σε δύσκολες περιόδους– και βασική διάσταση του προγράμματος για την ανάδειξη των δυνατοτήτων ατόμων και συστημάτων (τάξης/σχολείου).

Το δεύτερο μέρος περιλαμβάνει τις θεματικές ενότητες του προγράμματος: Προαγωγή της συνεργασίας και της επικοινωνίας στην τάξη (η οποία περιλαμβάνει τις επιμέρους ενότητες Συνεκτικότητα/Στοχοθεσία και Επικοινωνία στην ομάδα), Αναγνώριση, έκφραση και διαχείριση συναισθημάτων, Διαστάσεις αυτοαντίληψης, αυτοεκτίμηση, Διαχείριση στρεσογόνων καταστάσεων, Σχέσεις στη σχολική κοινότητα: Λειτουργικές και δυσλειτουργικές συμπεριφορές, Σχολείο και πολυπολιτισμικότητα και Σχολείο και μαθητές/ήτριες με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες ή/και αναπηρία, και έχουν εμπλουτιστεί με σύγχρονα θεωρητικά και ερευνητικά δεδομένα. Στην αναθεωρημένη αυτή έκδοση έχει προστεθεί η διευρυμένη ενότητα με τίτλο «Σχέσεις στη σχολική κοινότητα: Λειτουργικές και δυσλειτουργικές συμπεριφορές», η οποία περιλαμβάνει τις επιμέρους ενότητες: Σχέσεις 1: Κοινωνική επάρκεια – κοινωνικές δεξιότητες, Σχέσεις ΙΙ: Διαδικασία επίλυσης συγκρούσεων και Σχέσεις ΙΙΙ: Επιθετική και εκφοβιστική συμπεριφορά στο σχολικό περιβάλλον. Στην ενότητα αυτή περιγράφονται θέματα κοινωνικής ανάπτυξης και ενίσχυσης των κοινωνικών δεξιοτήτων, επίλυσης συγκρούσεων και αντιμετώπισης μορφών επιθετικής συμπεριφοράς στο σχολείο. Η ενότητα αυτή είναι δομημένη με τέτοιον τρόπο ώστε να προχωρά σταδιακά από τα πιο γενικά στα πιο εξειδικευμένα θέματα, προσεγγίζοντας ολιστικά το θέμα της ενίσχυσης της θετικής συμπεριφοράς και της διαχείρισης δύσκολων συμπεριφορών στο πλαίσιο της τάξης και του σχολείου.

Οι θεματικές ενότητες περιλαμβάνουν: (α) το θεωρητικό μέρος, το οποίο περιλαμβάνει ανασκόπηση της σύγχρονης βιβλιογραφίας και των σύγχρονων ερευνητικών δεδομένων, και (β) το πρακτικό μέρος, το οποίο περιλαμβάνει τις σχετικές δραστηριότητες για τις αντίστοιχες θεματικές ενότητες που εφαρμόζονται στην τάξη, καθώς και αναλυτική παρουσίαση των στόχων κάθε δραστηριότητας και της διαδικασίας εφαρμογής με βάση συγκεκριμένους άξονες συζήτησης. Για τη διευκόλυνση των εκπαιδευτικών δίνονται χρήσιμες οδηγίες και υλικό για την εφαρμογή του προγράμματος στην τάξη.

Σε όλη τη διαδικασία για τον σχεδιασμό, την εφαρμογή και την αξιολόγηση της αποτελεσματικότητας όλων των προγραμμάτων του Εργαστηρίου Σχολικής Ψυχολογίας, καθώς και σε πολλές επιμορφώσεις και καταρτίσεις συμμετείχαν πολλοί συνεργάτες. Θα ήθελα να ευχαριστήσω όλους τους μεταπτυχιακούς φοιτητές και τις μεταπτυχιακές μας φοιτήτριες της Σχολικής Ψυ-

χολογίας που βοήθησαν και συνέβαλαν διαχρονικά με ποικίλους τρόπους και σε πολλά επίπεδα.

Επίσης, θα ήθελα να εκφράσω τις ευχαριστίες μου στα μέλη της δικής μας ομάδας, Ρούλα Υφαντή, Κατερίνα Λαμπροπούλου, Γιώργο Γεωργουλέα, Δανάη Αθανασίου, Βίκη Νικολοπούλου, Παναγιώτη Λιανό, Νίκη Γεωργακάκου-Κουτσονίκου, Κατερίνα Γεωργαντή, Αλεξάνδρα Γιαννακοπούλου, Γιώτα Δημητροπούλου, για όλες τις κοινές προσπάθειες, τα οράματα και τις αγωνίες που μοιραζόμαστε για πολλά χρόνια.

Με όλη τη δύναμη της ψυχής μου θα ήθελα επίσης να ευχαριστήσω τους/τις συναδέλφους εκπαιδευτικούς, στελέχη εκπαίδευσης και ψυχολόγους που έχουν εφαρμόσει προγράμματα και δράσεις του Εργαστηρίου Σχολικής Ψυχολογίας σε διαφορετικά εκπαιδευτικά πλαίσια στην Ελλάδα και διεθνώς για τη συνεχή τους προσπάθεια, το ειλικρινές ενδιαφέρον και τη συμβολή τους στην ουσιαστική αλλαγή στις ζωές των μαθητών/τριών και των σχολικών κοινοτήτων.

Θερμές ευχαριστίες στους εκδότες κκ. Γιώργο και Κώστα Δαρδανό, στον υπεύθυνο των εκδόσεων κ. Γιάννη Μαμάη, στην κ. Δανάη Δαρδανού για τον συντονισμό της έκδοσης, την κ. Τέτη Παλαιοθοδώρου για τη φιλολογική επιμέλεια και τους υπόλοιπους/ες συνεργάτες τους που συνέβαλαν σημαντικά στην καλύτερη δυνατή έκδοση του υλικού.

Κυρίως, όμως, ευχαριστούμε τους μαθητές και τις μαθήτριες που έλαβαν μέρος στο πρόγραμμα, τους βασικούς αποδέκτες και την ψυχή όλης αυτής της προσπάθειας, για τον ενθουσιασμό τους, τη δημιουργικότητά τους, τη δέσμευσή τους σε όλη τη διαδικασία εφαρμογής και αξιολόγησης του προγράμματος. Τα παιδιά μέσα από τα αυθόρμητα σχόλιά τους, τις σκέψεις, τα συναισθήματά τους μας δίνουν την έμπνευση, την αισιοδοξία και τη δύναμη για τη συνέχιση των προσπαθειών μας. Αυτή η προσπάθεια ελπίζουμε και προσδοκούμε να επεκταθεί χρονικά και να γίνει με έναν πιο συστηματικό τρόπο, έτσι ώστε να αρχίσει να υλοποιείται το όραμα για τη δημιουργία ενός δικτύου σχολείων που θα μοιράζονται κοινή «γλώσσα» και φιλοσοφία για την προαγωγή της ψυχικής υγείας και ευεξίας των παιδιών μέσα από σχολεία που *νοιάζονται και φροντίζουν* τα παιδιά.

Στα παιδιά λοιπόν αφιερώνουμε όλη αυτή την προσπάθεια και στους/στις εκπαιδευτικούς για όλα αυτά που τους *δίδαξαν* και τους *έμαθαν* με τόσο διαφορετικούς τρόπους...

Σίσσυ Χατζηχρήστου

Καθηγήτρια Σχολικής Ψυχολογίας
Διευθύντρια του Εργαστηρίου Σχολικής Ψυχολογίας
Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών

Μερος Πρωτο

ΕΝΝΟΙΟΛΟΓΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ - ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ
1

Εννοιολογικό πλαίσιο του προγράμματος

Χ. Χατζηχρήστου

1. Σύγχρονες τάσεις στη Σχολική Ψυχολογία

2. Προγράμματα πρόληψης και παρέμβασης στη σχολική κοινότητα

2.1. Δομή προγραμμάτων πρόληψης και παρέμβασης

3. Μοντέλο διασύνδεσης και συνδιαμόρφωσης παροχής σχολικών ψυχολογικών υπηρεσιών στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα

3.1. Σύγχρονες θεωρητικές προσεγγίσεις – Εννοιολογικό πλαίσιο παρεμβάσεων

3.2. Ψυχική ανθεκτικότητα

3.3. Σύνδεση θεωρίας, έρευνας, εκπαίδευσης και παρέμβασης στη σχολική κοινότητα

Βιβλιογραφία

1. Σύγχρονες τάσεις στη Σχολική Ψυχολογία

Τις τελευταιες δεκαετιες έχει παρατηρηθεί διεθνώς αύξηση των προβλημάτων ψυχικής υγείας παιδιών και εφήβων στις ανεπτυγμένες και αναπτυσσόμενες χώρες (World Health Organization [WHO], 2019). Παράλληλα διαπιστώνεται αδυναμία κάλυψης των ποικίλων αναγκών όλων των παιδιών στο πλαίσιο διαφορετικών δομών παροχής σχολικών ψυχολογικών υπηρεσιών στα διαφορετικά εκπαιδευτικά συστήματα (Hatzichristou & Lianos, 2016· Hatzichristou et al., 2019· Χατζηχρήστου, 2023). Επιδημιολογικές μελέτες σε διάφορες ανεπτυγμένες και αναπτυσσόμενες χώρες δείχνουν ότι το ποσοστό των παιδιών που παρουσιάζουν προβλήματα ψυχικής υγείας κυμαίνεται μεταξύ 10-20% –με την ηλικία έναρξης πολλών διαταραχών να είναι από 12 έως 24 ετών–, ενώ δεν παρέχεται συμβουλευτική υποστήριξη στην πλειονότητα των παιδιών και εφήβων που έχουν ανάγκη (Kern et al., 2017· WHO, 2021). Τα προβλήματα ψυχικής υγείας σε παιδιά και εφήβους έχει φανεί ότι συσχετίζονται με χαμηλότερες επιδόσεις και αυξημένα ποσοστά εμπλοκής σε επικίνδυνες και αυτοκαταστροφικές συμπεριφορές, με τις επιπτώσεις τέτοιων προβλημάτων να παραμένουν συχνά και στην ενήλικη ζωή (Dray et al., 2017). Από έρευνες στα ελληνικά σχολεία προκύπτει ότι αντίστοιχο ποσοστό μαθητών/τριών παρουσιάζει αλληλένδετες δυσκολίες σε ποικίλους τομείς της ψυχοκοινωνικής προσαρμογής και της σχολικής επίδοσης (Χατζηχρήστου και συν., 2011).

Ο σύγχρονος πολυδιάστατος ρόλος του σχολικού ψυχολόγου ανταποκρίνεται στην προσπάθεια κάλυψης των διευρυμένων αναγκών των μαθητών/τριών αλλά και όλων των μελών της σχολικής κοινότητας. Ειδικότερα, ο σύγχρονος ρόλος του σχολικού ψυχολόγου εντάσσεται στο μοντέλο του επιστήμονα-επαγγελματία, με έμφαση στη σύνδεση της θεωρίας και της πράξης, και αφορά ποικίλους τομείς παροχής συμβουλευτικών - ψυχολογικών υπηρεσιών: (1) την ψυχολογική και ψυχοεκπαιδευτική αξιολόγηση, (2) τις παρεμβάσεις, (3) τη διαλεκτική συμβουλευτική, (4) τον σχεδιασμό, την εφαρμογή και την αξιολόγηση προγραμμάτων, (5) την εκπαίδευση, επιμόρφωση και ευαισθητοποίηση ατόμων και ομάδων σε θέματα μάθησης, σχολικής και ψυχοκοινωνικής προσαρμογής, (6) την έρευνα, (7) την εποπτεία, και (8) την εκπροσώπηση - συνηγορία στο πλαίσιο του εκπαιδευτικού και κοινωνικού συστήματος με επίκεντρο τις ανάγκες, τα δικαιώματα και το συμφέρον των παιδιών (Hatzichristou & Lampropoulou, 2004· Hatzichristou et al., 2019· Χατζηχρήστου, 2023).

Η παροχή των ψυχολογικών και συμβουλευτικών υπηρεσιών στο σχολείο όχι μόνο διευρύνεται, αλλά ταυτόχρονα μετατοπίζεται το κέντρο εστίασής τους. Σε αντίθεση με τις παραδοσιακές προσεγγίσεις που έδιναν κυρίως έμφαση στις αδυναμίες και τις ελλείψεις του ατόμου, οι σύγχρονες προσεγγίσεις εστιάζουν πλέον στην ενδυνάμωση των θετικών διαστάσεων της ανάπτυξης και προσαρμογής των παιδιών και των εφήβων. Επίσης, οι σύγχρονοι ορισμοί ψυχικής υγείας σχετίζονται όχι μόνο με την απουσία προβλημάτων ή διαταραχών, αλλά, κυρίως, με την ανάπτυξη κοινωνικών και συναισθηματικών δεξιοτήτων που συμβάλλουν στη θετική προσαρμογή, την ψυχική ανθεκτικότητα και την ψυχική ευεξία (Hatzichristou et al., 2019· Meyers & Meyers, 2003· WHO, 2019).

Οι σύγχρονες θεωρητικές προσεγγίσεις (π.χ. θετική ψυχολογία, κοινωνική δικαιοσύνη, οικοσυστημική οπτική, ψυχική ανθεκτικότητα, κοινωνική και συναισθηματική αγωγή), αλλά και η έμφαση στην πρόληψη και στα προγράμματα παρέμβασης με εμπειρική τεκμηρίωση συνέβαλαν στην ενδυνάμωση του έργου των εκπαιδευτικών και κυρίως στην προαγωγή της συμβουλευτικής διάστασης του ρόλου τους. Καθοριστική ήταν επίσης η συμβολή και των σύγχρονων μεθόδων συμβουλευτικής, όπως η διαλεκτική ψυχολογική συμβουλευτική (Brown et al., 2007· Newell et al., 2020) και η συμβουλευτική για τη διαχείριση κρίσεων στη σχολική κοινότητα (Brock et al., 2005· Hatzichristou et al., 2016· Hatzichristou et al., 2019· Χατζηχρήστου και συν., 2011α, β, γ).

2. Προγράμματα πρόληψης και παρέμβασης στη σχολική κοινότητα

Η ανάπτυξη κατάλληλων πολυεπίπεδων παρεμβάσεων στο σχολικό περιβάλλον και κυρίως ο σχεδιασμός, η εφαρμογή και η αξιολόγηση προγραμμάτων πρόληψης για την προαγωγή της ψυχικής υγείας όλων των μελών της σχολικής κοινότητας αποτελούν μία από τις βασικές διαστάσεις του σύγχρονου ρόλου του σχολικού ψυχολόγου. Τα προγράμματα πρόληψης και παρέμβασης σε επίπεδο ομάδας και συστήματος αποβλέπουν στη στήριξη μαθητών/τριών, εκπαιδευτικών και γονέων, και διαμορφώνονται σε τρία επίπεδα: καθολικές, επιλεκτικές και ενδεδειγμένες παρεμβάσεις (Adelman & Taylor, 2010· Demaray et al., 2010· Domitrovich et al., 2017· Durlak, 2009· Durlak et al., 2022· Hatzichristou et al., 2006· Hatzichristou et al., 2019· Χατζηχρήστου, 2023).

Οι καθολικές παρεμβάσεις (προγράμματα πρωτογενούς πρόληψης) αφορούν σε όλο τον μαθητικό πληθυσμό και αποσκοπούν στην προαγω-

γή της ψυχικής υγείας και την πρόληψη διαταραχών και προβλημάτων (π.χ. ενίσχυση της αυτοεκτίμησης, ενίσχυση των δεξιοτήτων επικοινωνίας, ενίσχυση των κοινωνικών και συναισθηματικών δεξιοτήτων των μαθητών, δημιουργία θετικού ψυχολογικού κλίματος και υποστηρικτικού περιβάλλοντος στην τάξη και στο σχολείο) για όλους τους μαθητές και τις μαθήτριες. Οι καθολικές παρεμβάσεις παρέχονται σε ολόκληρη την ομάδα (π.χ. τάξη, σχολείο, σχολική κοινότητα), ανεξάρτητα από την ύπαρξη δυσκολιών, και περιλαμβάνουν παρεμβάσεις που παρέχονται σε όλους τους μαθητές και τις μαθήτριες για τη διευκόλυνση της σχολικής προσαρμογής και την πρόληψη της σχολικής αποτυχίας. Η καθολική εφαρμογή των παρεμβάσεων συμβάλλει στο να λαμβάνει υπηρεσίες μεγαλύτερος αριθμός μαθητών/τριών στους/στις οποίους/ες ενδεχομένως να συμπεριλαμβάνονται και μαθητές/ήτριες που αντιμετωπίζουν κάποιες δυσκολίες για τις οποίες ίσως να μην αναζητούσαν βοήθεια σε ατομικό επίπεδο. Όπως υποστηρίζεται, η καθολικότητα των παρεμβάσεων αναδεικνύει και τη «φυσιολογικότητα» της παροχής βοήθειας, καθώς παρέχεται στο σύνολο του πληθυσμού, με αποτέλεσμα να αποτρέπεται η διαφοροποίηση, να γίνεται περισσότερο αποδεκτή η αναζήτηση βοήθειας και να υπάρχουν υψηλότερα ποσοστά αποδοχής υπηρεσιών (Daro & Karter, 2019). Τα προγράμματα αυτά εφαρμόζονται είτε από σχολικούς ψυχολόγους είτε από εκπαιδευτικούς και άλλο προσωπικό έπειτα από επιμόρφωση και συνεργασία/εποπτεία με τους σχολικούς ψυχολόγους, ενώ σε πολλές χώρες αποτελούν μέρος του επίσημου αναλυτικού προγράμματος των σχολείων (Χατζηχρήστου, 2023).

Οι επιλεκτικές παρεμβάσεις (προγράμματα δευτερογενούς πρόληψης) αποσκοπούν στη συμβουλευτική υποστήριξη μαθητών που εκδηλώνουν κάποιες αρχικές ενδείξεις δυσκολιών ή που ανήκουν σε ομάδες «υψηλού κινδύνου» για την εμφάνιση σοβαρότερων προβλημάτων λόγω της ύπαρξης ποικίλων ατομικών και περιβαλλοντικών παραγόντων επικινδυνότητας. Οι ενδεδειγμένες παρεμβάσεις (προγράμματα τριτογενούς πρόληψης) αφορούν κυρίως στους μαθητές και στις μαθήτριες με σοβαρότερα προβλήματα και διαταραχές, και αποσκοπούν στη διασφάλιση της παροχής κατάλληλων συμβουλευτικών-υποστηρικτικών υπηρεσιών από φορείς της κοινότητας ή άλλες υπηρεσίες (Durlak et al., 2022· Χατζηχρήστου, 2023).

Η παρέμβαση σε επίπεδο *συστήματος* αποσκοπεί στην προαγωγή του θετικού κλίματος, της συνεργασίας και της ψυχικής ανθεκτικότητας και ευεξίας όχι μόνο του μαθητικού πληθυσμού, αλλά όλων των μελών της σχολικής κοινότητας. Οι παρεμβάσεις σε επίπεδο συστήματος έχουν ορισμένα βασικά χαρακτηριστικά όπως: (α) το σχολείο αποτελεί τη βάση των παρε-

χόμενων υπηρεσιών, (β) ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στη δημιουργία μιας «κοινότητας μάθησης», με τη διασύνδεση σχολείων, οικογενειών και φορέων της ευρύτερης κοινότητας, και στην ουσιαστική συνεργασία και εμπλοκή των «σημαντικών άλλων» στη μάθηση και στην ανάπτυξη των παιδιών, (γ) τονίζεται η αναγκαιότητα ευαισθητοποίησης και επιμόρφωσης όλου του προσωπικού του σχολείου, η οποία συμβάλλει στη δημιουργία κοινής θεώρησης και δέσμευσης των μελών σε κοινές και σαφώς προσδιορισμένες αξίες και στόχους (Jacob & Parkinson, 2016· Χατζηχρήστου, 2015, 2023).

Αυτά τα σύγχρονα προγράμματα-μοντέλα είναι πολύ σημαντικά και υποδεικνύουν τη σύνδεση της παραδοσιακής εκπαίδευσης με την παροχή υπηρεσιών για τα παιδιά και τους εφήβους, σε επίπεδο πρόληψης και παρέμβασης, με το σχολείο να αποτελεί τη βάση της παροχής των υπηρεσιών. Τα μοντέλα αυτά στηρίζονται στη συνεργασία επιστημόνων και επαγγελματιών διαφόρων κλάδων και ειδικοτήτων, ενώ οι παρεχόμενες υπηρεσίες αφορούν στην υγειονομική περίθαλψη, την ψυχική υγεία, τη φροντίδα των παιδιών, την επιμόρφωση των γονέων, ψυχαγωγικές και αθλητικές δραστηριότητες, τη συμβουλευτική της οικογένειας, καθώς και παραδοσιακές εκπαιδευτικές δραστηριότητες (August et al., 2018· Oberle et al., 2016· Χατζηχρήστου, 2023· Zins & Elias, 2006).

2.1. Δομή προγραμμάτων πρόληψης και παρέμβασης

Ο σχεδιασμός της δομής, εφαρμογής και αξιολόγησης προγραμμάτων πρόληψης και παρέμβασης αποτελεί μια μακροχρόνια διαδικασία με πολλά στάδια και τομείς, που απαιτεί ειδικές γνώσεις και, αντίστοιχα, κατάρτιση. Η ανάπτυξη και ο σχεδιασμός προγραμμάτων παρέμβασης περιλαμβάνουν την επιλογή συγκεκριμένων σκοπών και στόχων, και διαμορφώνονται με βάση τη διεθνή σχετική βιβλιογραφία.

Συνοπτικά, οι βασικοί τομείς της δομής των προγραμμάτων είναι οι ακόλουθοι:

- Ανασκόπηση της σχετικής βιβλιογραφίας για κάθε θέμα
  - βασικές θεωρητικές προσεγγίσεις
  - εμπειρικές έρευνες
  - προγράμματα παρέμβασης στο σχολείο
- Καθορισμός σκοπού και ειδικότερων στόχων του προγράμματος
- Αξιολόγηση των αναγκών των συγκεκριμένων πλαισίων παρέμβασης
- Προσδιορισμός της δομής του προγράμματος
  - επίπεδα πρόληψης
  - ομάδες παρέμβασης: μαθητών/τριών, εκπαιδευτικών, γονέων

  - καθορισμός θεματικών ενοτήτων και συγκεκριμένων κύκλων συναντήσεων με συγκεκριμένες δραστηριότητες
- Καθορισμός μεθόδου και διαδικασίας
  - επιλογή συγκεκριμένων σχολείων και τάξεων - πρόγραμμα συναντήσεων
  - επιστημονικές ομάδες παρέμβασης, συναντήσεις, συντονισμός, ψυχολογική εποπτεία
  - αξιολόγηση της διαδικασίας του προγράμματος παρέμβασης
- Ολοκλήρωση του προγράμματος και αξιολόγηση.

Πρέπει να σημειωθεί ότι όσον αφορά στον σχεδιασμό των παρεμβάσεων στη διεθνή βιβλιογραφία δίνεται ιδιαίτερη έμφαση στο γεγονός ότι η ανάπτυξη και εφαρμογή προγραμμάτων πρόληψης, ανεξαρτήτως επιπέδου εφαρμογής, είναι απαραίτητο να βασίζεται σε επιστημονική μεθοδολογία και εμπειρική έρευνα, έτσι ώστε τα προγράμματα να είναι τεκμηριωμένα, αποτελεσματικά και να καθιστούν δυνατή τη σύνδεση της θεωρίας και της έρευνας με την παρέμβαση και την επαγγελματική πρακτική (Kratochwill & Shernoff, 2004· Shelton et al., 2018). Ειδικότερα, τονίζεται ιδιαίτερα η αναγκαιότητα εφαρμογής εμπειρικά τεκμηριωμένων παρεμβατικών προγραμμάτων, τα οποία πλαισιώνονται από επιστημονικές μεθόδους αξιολόγησης. Οι ερευνητές επισημαίνουν τη σπουδαιότητα του καθορισμού αντικειμενικών κριτηρίων, τα οποία καθορίζουν την αποτελεσματικότητα των παρεμβατικών προγραμμάτων αναφορικά με την επίτευξη των βραχυπρόθεσμων και μακροπρόθεσμων στόχων, όπως τη χρήση ομάδας ελέγχου, τη διατήρηση πρωτοκόλλου διαδικασίας, την ανάπτυξη και χρήση εγχειριδίων που θα περιλαμβάνουν κατευθύνσεις και οδηγίες για την εφαρμογή και την παρακολούθηση της αποτελεσματικότητας των παρεμβάσεων (CASEL, 2020· Shelton et al., 2018). Η αξιολόγηση αφορά σε δύο επίπεδα: (α) στην αξιολόγηση της διαδικασίας εφαρμογής και (β) στην αξιολόγηση της αποτελεσματικότητας (ως προς το περιεχόμενο) των προγραμμάτων. Η αξιολόγηση περιλαμβάνει τόσο ποιοτικά όσο και ποσοτικά δεδομένα, τα οποία αξιοποιούνται στην αναπροσαρμογή των παρεμβάσεων και στον σχεδιασμό μελλοντικών προγραμμάτων (Berg et al., 2017· Denham, 2015· Taylor et al., 2018). Σημαντικός είναι και ο ρόλος της διάρκειας εφαρμογής των προγραμμάτων, η οποία μπορεί να συμβάλει σε πολύ μεγάλο βαθμό στην αποτελεσματικότητα μιας παρέμβασης.

Οι διαδικασίες αξιολόγησης τεκμηριώνουν τη χρησιμότητα και την αποτελεσματικότητα των προγραμμάτων παρέμβασης. Ειδικότερα, τα θετικά αποτελέσματα των προγραμμάτων πρόληψης στη σχολική κοινότητα

έχουν τεκμηριωθεί επιστημονικά, καθώς ευρήματα ερευνών και ανασκοπήσεων με τη μέθοδο της μετα-ανάλυσης στη διεθνή βιβλιογραφία αναφέρουν ενίσχυση της θετικής ανάπτυξης των παιδιών και, παράλληλα, μείωση της συχνότητας προβλημάτων παιδιών και εφήβων. Ειδικότερα φαίνεται να ενισχύονται οι κοινωνικές δεξιότητες των μαθητών/τριών, η εικόνα του εαυτού, η σχολική επίδοση, η θετική κοινωνική συμπεριφορά και η ψυχική υγεία και ευεξία. Επίσης, φαίνεται να περιορίζεται η υιοθέτηση αντικοινωνικών συμπεριφορών (προβλήματα διαγωγής, διαταρακτική συμπεριφορά, επιθετικότητα, εκφοβισμός, χρήση εξαρτησιογόνων ουσιών) (Greenberg et al., 2017· Mahoney et al., 2018· Sanchez et al., 2018· Taylor et al., 2017). Θετικά είναι τα αποτελέσματα και για τους εκπαιδευτικούς στην επαγγελματική τους αυτοαποτελεσματικότητα και την προσωπική κοινωνική και συναισθηματική επάρκεια (Domitrovich et al., 2016).

Η ανάπτυξη, ο σχεδιασμός, η εφαρμογή και η αξιολόγηση προγραμμάτων αποτελούν μια σημαντική διάσταση του ρόλου του σχολικού ψυχολόγου. Όσον αφορά στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα, ανάλογες παρεμβάσεις και δράσεις έχουν αναπτυχθεί στο πλαίσιο ανάπτυξης ενός μοντέλου διασύνδεσης και συνδιαμόρφωσης παροχής σχολικών ψυχολογικών υπηρεσιών, όπως περιγράφεται συνοπτικά στις ενότητες που ακολουθούν (Χατζηχρήστου, 2023).

3. Μοντέλο διασύνδεσης και συνδιαμόρφωσης παροχής σχολικών ψυχολογικών υπηρεσιών στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα

Σε μια προσπάθεια κάλυψης των διευρυμένων αναγκών των σχολικών κοινοτήτων στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα αναπτύχθηκε ένα μοντέλο διασύνδεσης και συνδιαμόρφωσης παροχής σχολικών ψυχολογικών υπηρεσιών όπου ενσωματώνονται οι σύγχρονες θεωρητικές τάσεις και προσεγγίσεις στη Σχολική Ψυχολογία, ερευνητικά δεδομένα και η ανάπτυξη και η εφαρμογή πολυεπίπεδων παρεμβάσεων. Οι παρεμβάσεις αυτές περιλαμβάνουν μια σειρά από δράσεις και τομείς παροχής υπηρεσιών, όπως αξιολόγηση αναγκών, σχεδιασμός εμπειρικά τεκμηριωμένων προγραμμάτων πρόληψης και παρέμβασης, εκπαίδευση/κατάρτιση/επιμόρφωση και παροχή συμβουλευτικής, διαλεκτικής συμβουλευτικής, εποπτείας και συνηγορίας (Χατζηχρήστου, 2023).

Το μοντέλο αποτελείται από τρεις τομείς που περιλαμβάνουν: (α) τις σύγχρονες θεωρητικές προσεγγίσεις που συνθέτουν το εννοιολογικό πλαί-

σιο των παρεμβάσεων, (β) τις ερευνητικές δράσεις, και (γ) την εφαρμογή δράσεων και παρεμβάσεων με την ανάπτυξη και εφαρμογή πολυεπίπεδων παρεμβατικών προγραμμάτων και την παροχή σχολικών ψυχολογικών υπηρεσιών ανάλογα με τις ανάγκες των πλαισίων. Θα πρέπει να σημειωθεί ότι στο μοντέλο έχει ενταχθεί και ένα μοντέλο προετοιμασίας των σχολικών κοινοτήτων και διαχείρισης καταστάσεων κρίσης στο πλαίσιο και των εξελίξεων στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα (Hatzichristou, Lampropoulou et al., 2019· Hatzichristou, Lianos et al., 2019· Χατζηχρήστου, 2023).

Τόσο το πρόγραμμα που περιγράφεται σε αυτό το βιβλίο όσο και όλες οι παρεμβάσεις βασίζονται στις σύγχρονες θεωρητικές προσεγγίσεις και τάσεις της Σχολικής Ψυχολογίας, και έχουν ως βασικό σκοπό την προαγωγή της ψυχικής ανθεκτικότητας και ευεξίας της σχολικής κοινότητας. Η αναγκαιότητα εφαρμογής πολυεπίπεδων παρεμβατικών προγραμμάτων για την προαγωγή της ψυχικής υγείας, της ψυχικής ανθεκτικότητας και ευεξίας όλων των μελών της σχολικής κοινότητας τονίζεται ιδιαιτέρως στη σύγχρονη βιβλιογραφία και τεκμηριώνεται μέσα από εμπειρικές διαδικασίες αξιολόγησης. Ιδιαιτέρως αναδεικνύεται η σημασία εφαρμογής ευρύτερων προγραμμάτων που δεν είναι εστιασμένα σε μεμονωμένες θεματικές, αλλά καλύπτουν ένα ευρύ σύνολο κοινωνικών και συναισθηματικών δεξιοτήτων που συμβάλλουν αλληλεπιδραστικά στην πλήρη και ολοκληρωμένη ανάπτυξη του ατόμου (Χατζηχρήστου, 2023).

3.1. Σύγχρονες θεωρητικές προσεγγίσεις – Εννοιολογικό πλαίσιο παρεμβάσεων

Το θεωρητικό υπόβαθρο των παρεμβάσεων υιοθετεί μια προσέγγιση για την ευεξία της σχολικής κοινότητας στο πλαίσιο των βασικών θεωρητικών προσεγγίσεων. Η κοινωνική δικαιοσύνη και τα δικαιώματα των παιδιών, η οικοσυστημική προσέγγιση και η θετική ψυχολογία/προσέγγιση με έμφαση στις δυνατότητες ατόμων και συστημάτων συνιστούν τις θεμελιώδεις, βασικές προσεγγίσεις που αποτελούν την ευρύτερη βάση του εννοιολογικού πλαισίου και περιγράφονται συνοπτικά στη συνέχεια.

Οικοσυστημική προσέγγιση: Η οικοσυστημική προσέγγιση έχει ασκήσει σημαντική επίδραση στις παρεμβάσεις που εφαρμόζονται στο σχολικό πλαίσιο. Σύμφωνα με αυτή την προσέγγιση, το σύστημα γίνεται αντιληπτό ως ένα σύμπλεγμα μερών ενός συνόλου που βρίσκονται σε αμοιβαία αλληλεπίδραση και θεωρείται κάτι περισσότερο από το άθροισμα των μερών του. ΄Ενα σύστημα δεν αποτελείται μόνο από τα μέρη που το απαρτίζουν, αλλά και από τις σχέσεις μεταξύ αυτών των μερών. Στο πλαί-